

Eduskunnan IKÄ-verkoston tietopaketti 2/2021

Julkaisija: [IKÄINSTITUUTTI](#)

13.12.2021

Sote - miten iäkkäiden tarpeisiin vastataan alueilla?

Sote, hyte ja iäkkäiden palvelut

SOTE-uudistus toteutetaan tilanteessa, jossa Suomi on erittäin vauras maa. Hyvinvointi on jakautunut sikäli tasaisesti, että yhä useammalla meistä on mahdollisuus elää pitkä elämä. Yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä on historiallisen suuri.

Eduskunnan IKÄ-verkosto on toiminut lähes kaksi hallituskautta ja saavuttanut tavoitteensa hyvin: vuoropuhelu ikääntymiseen liittyvistä kysymyksistä on lisääntynyt kansanedustajien, tutkijoiden ja järjestöjen kesken. Kansanedustajat ovat saaneet työhönsä tuoretta tietoa tutkimuksesta ja kehittämistyön tuloksista. Sitä on myös tässä tietopakettissa.

Ikäpolitiikka vaikuttaa lähivuosina koko yhteiskunnan tuottavuuteen enemmän kuin koskaan ennen. SOTE-uudistuksen onnistumisen keskeinen mittatikka on

se, miten iäkkäiden tarvitsemien palveluiden saanti paranee. Iäkkäiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on ainoa sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä tapa hillitä kasvavaa palveluiden tarvetta.

Korona-aikana monen iäkkään kunto on heikentynyt ja yksinäisyyden kokemukset lisääntyneet. SOTE-uudistuksessa on välttämätöntä varmistaa se, että iäkkäille on tarjolla heille sopivaa liikuntaa ja mielekästä yhdessäoloa. Järjestöjen rooli on tässä korvaamaton.

Siirryn tammikuussa hoitamaan vanhusasianvaltuutetun tehtävää ja samalla siirryn tämän verkoston jäseneksi. Kiitän lämpimästi vuosien yhteistyöstä kansanedustajia, tutkijoita ja järjestöväkeä! Ikäinstituutti jatkaa verkoston sihteerinä.

Eduskunnan IKÄ-verkoston sihteerinä
Päivi Topo, johtaja, Ikäinstituutti

DIAT 2-3

Ikääntyneiden palveluiden tilanne SOTE-alueille siirryttäessä

professori Marja Jylhä, Tampereen yliopisto

DIA 4

Ikäkkäät SOTE- ja HYTE-palveluissa Pirkanmaalla, Pohjois-Savossa ja Etelä-Karjalassa

- Tampereen apulaispormestari
Johanna Loukaskorpi
- Kuopion apulaiskaupunginjohtaja
Jari Saarinen
- Eksoten HTE-päällikkö Aija Rautio

Hoivan tarve pysyy elämän viimeisinä vuosina

Suomessa on käynnissä suuri väestömuutos, myöhäiskeskikäisten eli 60–70-vuotiaiden määrää alkaa tasaantua, mutta hyvin vanhojen määrä nousee nopeasti. Yli 80-vuotiaiden määrä kaksinkertaistuu vuoteen 2035 mennessä. Ihmisten terve elinikä pitenee ja enemmistö yli 90-vuotiaista asuu kotona.

Siitä seuraa ikävä lainalaisuus, että mitä vanhemmaksi eletään, sitä suurempi on hoivapalveluiden tarve elämän viimeisinä vuosina. Hyvin suurena hoivan aiheuttajana on muistisairaudet. Elämän loppuvaiheen hoivantarvetta ei poista mikään kuntoutus, eikä terveyden edistäminen.

Ikääntyneiden palvelujen kattavuutta tarkasteltaessa (kuva 1.) ympärivuorokautinen hoito on vähentynyt paljon. Erityisesti näin on tapahtunut yli 90-vuotiaiden dementiapotilaiden hoidossa (Aaltonen ym. 2021). Samaan aikaan säännöllisen kotihoiton kattavuus ei ole lisääntynyt. Kotona asuu liian huonokuntoisia ihmisiä, koska pitkäaikais- hoitoon on vaikea päästä. Tämä paine purkautuu erikois- sairaanhoidon ensiapuasemille. Lisäksi joissain kunnissa maksetaan liian pieniä korvauksia ympärivuorokautisen hoidon järjestäjille. Ne eivät kata todellisia hoito- kustannuksia.

Ikääntyneiden palvelujen kattavuus eli peittävyys. Hoitoa saava osuus ikäryhmästä

- Ympärivuorokautinen hoito vähentynyt paljon etenkin kaikkein vanhimmissa. Erityisesti vähentynyt yli 90-vuotiaiden dementia sairastavien elämän viimeisten vuosien hoidon saaminen (Aaltonen ym 2021).
- Säännöllinen kotihoito: vuoteen 2018 31.12 hoidossa olevat, 2019- kaikki vuoden aikana hoitoa saaneet, **luvut eivät vertailukelpoisia**
- Virallinen omaishoito: lisääntynyt vähän vuoteen 2018, sen jälkeen taas laskusuunnassa

	2010	2015	2018	2019	2020
Ympärivuorokautinen hoito (%)					
75+	10.3	9.2	8.7	8.2	
85+	22.2	19.4	18.7	17.6	
Säännöllinen kotihoito (%)					
75+	11.8	11.8	11.0	16.5	15.9
85+	21.5	22.2	21.6	33.5	32.8
Virallinen omaishoito (%)					
75+	4.2	4.7	4.8	4.6	4.6
85+	6.0	6.5	7.1	6.8	6.7

Kuva 1. Ikääntyneiden palvelujen kattavuus eli peittävyys. Hoitoa saava osuus ikäryhmästä.

Palvelujen korjaaminen mahdotonta ilman lisärahoitusta

Ikääntymisen ja hoivan tutkimuksen huippuyksikkö (CoE AgeCare) antoi vanhuspalvelulain uudistuksesta [lausunnon](#), jossa mainittiin, että laki ei sisällä oleellisesti ikääntyneiden hoivatilannetta parantavia asioita. Siinä ei ole mainintaa lisäresursseista tai ulkoisesta valvonnasta. Laki yrittää puristaa enemmän irti nykyisestä systeemistä.

Ikääntyvien palveluiden kipupisteet

- Ympäri vuorokautisen hoidon saaminen on yhä vaikeampaa niille, jotka tarvitsevat sitä kaikkein eniten.
- Kotihoidon vaikeuksia lisäävät sellaiset hoidettavat, jotka eivät enää pärjää kotona edes kotihoidon turvin.
- Ensiapukäynnit lisääntyvät, kun kotona oleminen kriisiytyy
- Sairaaloiden vuodeosastohoito uhkaa pitkittyä, kun ympärivuorokautiseen hoitoon pääsy on vaikeaa.
- Henkilökunnan jaksaminen sekä kotihoidossa että ympärivuorokautisessa hoidossa
- Hoitajapula
- Ikääntyneiden hoito on selvästi alirahoitettua sekä suhteessa tarpeeseen että suhteessa vertailumaihin.

Vanhuspalvelun huonosta tilasta on olemassa myös sekundaarihaittoja. Se vaikeuttaa työurien pidentämistä, kun omaiset joutuvat paikkaamaan palveluiden puutteita. Se tuo epätarkoituksenmukaista kuormitusta ja kuluja erikoissairaanhoidon ensihoitoon ja syö kansalaisten luottamusta palvelujärjestelmään (kuva 2.) ja yhteiskuntaan yleensä.

Ikääntyneiden palveluiden onnistuminen on tulevien hyvinvointialueiden onnistumisen keskeinen indikaattori. Ympäri vuorokautisen hoidon kattavuutta on välttämättä parannettava. Palveluiden tarjoajien tulee saada sellainen korvaus, joka kattaa todelliset kulut ja kotihoidon toimintaedellytyksiä tulee parantaa.

Valtakunnallisesti ja sote-alueilla tulee pohtia vanhuspalvelujen parantamista kokonaisvaltaisesti, kaikkia palveluita samanaikaisesti tarkastellen. Tulee miettiä mitä tarvitaan, mikä auttaa eniten ja kuka maksaa. Kysymys on siitä, millä tavalla saisimme myönteisten kierteen alkuun.

SoWell- tutkimus, 65-84-vuotiaat suomalaiset 2021 Luotan siihen, että Suomessa saa tarvittaessa...	%
Kiireellistä hoitoa vakavaan sairauteen	78
Säännöllistä hoitoa ja seurantaa pitkäaikaiseen sairauteen	73
Ikäihmisten hoito- ja hoivapalveluja kotiin	39
Hyvää elämän loppuvaiheen hoitoa, saattohoitoa	32
Ympäri vuorokautista hoitoa	21

Kuva 2. SoWell-tutkimuksen mukaan vain joka viidennes uskoi tarvitseensa saavansa ympärivuorokautista hoitoa.

[Marja Jylhä: Ikääntyvien palvelut sote-alueisiin siirryttäessä \(pdf\)](#)
[Ikääntymisen ja hoivan huippuyksikkö \(www\)](#)

Iäkkäät SOTE- ja HYTE-palveluissa Pirkanmaalla, Pohjois-Savossa ja Etelä-Karjalassa

Listasimme Tampereen apulaispormestari Johanna Loukaskorven ja Kuopion kaupunginjohtajan Jari Saarisen esityksistä ikäihmisten palveluiden ongelmakohtia ja hyviä ratkaisuja hyvinvointialueille siirryttäessä.

Ongelmia

- Hyvin vanhojen ihmisten määrän nopea kasvu
- Muistisairautta sairastuneiden määrän kasvu
- Alueellinen hajaantuneisuus, suuret etäisyydet
- Liikenneverkon ja kuljetuspalvelut toimimattomuus haja-asetusalueilla
- Pitkäaikaishoidon, vuodeosastojen ja erikoissairaanhoidon riittämättömyys
- Henkilöstöpula erityisesti kotihoidossa
- Kohonnut asiakasturvallisuusriski
- Täyttämättömät koulutuspaikat vanhushuonealoilla
- Omaishoitokriteerien moninaisuus

Hyviä ratkaisuja

- Panostaminen moniammatilliseen palveluohjaukseen esim. matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapisteet (hyvinvointikioski, seniorineuvola, hyvinvointikäynnit ja -tarkastukset)
- Yhtenäinen toimintakyvyn arviointimalli ennaltaehkäisevään työhön
- Kotihoidon kuntouttava arviointijakso ja kotikuntoutus
- Ikäihmisten sosiaali- ja terveystilannekeskus, jossa toimivat sosiaalipäivystys, kotihoito ja ensihoito
- Välimuotoisen, yhteisöllisen asumisen kehittäminen
- Teknologian hyödyntäminen kotona asumisen tukemiseksi (lääkerobotti, turvapalvelut)
- Etähoidon- ja hoivan ja kotisairaalan lisääminen kotihoitoon
- Liikkuvien palveluiden kehittäminen
- Rekrytointiyksikön perustaminen varmistamaan hoitohenkilökunnan riittävyys

Eksoten HTE-päällikkö Aija Rautio kertoi Ikäystävällisen Etelä-Karjalan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kolmesta teemasta: kumppanuudesta, osallisuudesta ja toimintakyvystä.

Hankkeen toimintamalleja mm.

- Verkostojohtamisen koulutus, johon osallistuu kunnan viranomaistoimijat, oppilaitokset, seurakunta, järjestöt ja vanhusneuvoston jäseniä.
- Maakunnallinen ikäverkosto, jossa jaetaan tietoa ja rakennetaan luottamusta.
- Ikäihmisten vaikuttamispäivät jokaisessa kunnassa
- Arjen olohuoneet, joissa eri toimijat tarjoavat sisältöjä iäkkäille.
- Vapaaehtoisten koulutus ja koordinointi esim. kävelykaveri ja puhelinystävätoiminta

-
- [Johanna Loukaskorpi: Miten Pirkanmaa huolehtii iäkkäiden asemasta sote-palveluissa? \(pdf\)](#)
 - [Jari Saarinen: Miten Pohjois- Savo huolehtii iäkkäiden asemasta SOTE palveluissa \(pdf\)](#)
 - [Aija Rautio: Ikäystävällinen Etelä-Karjala \(pdf\)](#)

Eduskunnan IKÄ-verkoston tietopaketti 2/2021

Julkaisija: [IKÄINSTITUUTTI](https://www.ikainstituutti.fi)

Ikäinstituutti

Eduskunnan IKÄ-verkosto jakaa ajankohtaista tutkimustietoa iäkkäiden hyvinvoinnista, taloudesta, toiveista, tarpeista ja palveluiden toimivuudesta. Verkosto järjestää keskustelutilaisuuksia ja julkaisee tietopaketteja.

IKÄ-verkoston puheenjohtajana toimii kansanedustaja *Ilmari Nurminen*, varapuheenjohtajana kansanedustaja *Marko Kilpi* ja sihteerinä johtaja *Päivi Topo* Ikäinstituutista.

Verkostoon ovat tervetulleita kansanedustajat, alan tutkijat sekä kansalaisjärjestöjen asiantuntijat.

Ilmoittaudu: ikaverkosto@ikainstituutti.fi.